

Cronica : entschatta november 1975 entochen la fin da mars 1976

Autor(en): **Berther, Norbert**

Objektyp: **Article**

Zeitschrift: **Igl Ischi : organ della Romania (Societat de Students Romontschs)**

Band (Jahr): **61 (1976)**

Heft 6

PDF erstellt am: **22.07.2024**

Persistenter Link: <https://doi.org/10.5169/seals-881797>

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Inhalten der Zeitschriften. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern.

Die auf der Plattform e-periodica veröffentlichten Dokumente stehen für nicht-kommerzielle Zwecke in Lehre und Forschung sowie für die private Nutzung frei zur Verfügung. Einzelne Dateien oder Ausdrucke aus diesem Angebot können zusammen mit diesen Nutzungsbedingungen und den korrekten Herkunftsbezeichnungen weitergegeben werden.

Das Veröffentlichen von Bildern in Print- und Online-Publikationen ist nur mit vorheriger Genehmigung der Rechteinhaber erlaubt. Die systematische Speicherung von Teilen des elektronischen Angebots auf anderen Servern bedarf ebenfalls des schriftlichen Einverständnisses der Rechteinhaber.

Haftungsausschluss

Alle Angaben erfolgen ohne Gewähr für Vollständigkeit oder Richtigkeit. Es wird keine Haftung übernommen für Schäden durch die Verwendung von Informationen aus diesem Online-Angebot oder durch das Fehlen von Informationen. Dies gilt auch für Inhalte Dritter, die über dieses Angebot zugänglich sind.

Cronica

(Entschatta november 1975 entochen la fin da mars 1976)

Fatgs romontschs

Engaschi concret dalla Romania

Alla radunonza generala dalla Romania dils 26 da december a Rueun dat la suprastonza plaid e fatg sur dil curriu e passau digl onn vargau. Sia lavur sa vegnir caracterisada sco engaschi concret en favur dil romontsch. La fin digl onn ha la Romania puspei organisau in cuors da romontsch per canzlists e birolists sut la direcziun da Hendri Spescha.

Il cuors da cant popular en differents vitgs han anflau in legreivel resun. Da gronda muntada ein ils mieds didactics che la Romania ha mess sin via. La fin da 1975 ei cumpariu il secund tom «Veta da mintgadi» per il scalem superiuor sut la redacziun da scol. sec. Richard Cavigelli.

Damai ch'igl ei buca stau pusseivel da fundar las secziuns localas, prevedidas ellas novas statutas incarichescha la radunonza dalla Romania la suprastonza da reveder quellas en collaboraziun cun ina cumissiun. (Cump. Gasetta Romontscha, 30-12-75 e 6-1-76.)

La Romania studentica viva

Avon la radunonza dalla «Romania gronda» salvan ils students ina seduta. Els elegian Rest Martin Cabalzar sco niev parsura. La mira dalla suprastonza ei da «canalisar las acziuns, dar tschaffen e captivar ses commilitonts, recaltgar ils artechels per ina eventuala Talina». La davosa mira ei gia realisada. Il davos da mars cumpara puspei la periodica studentica e quei puspei separadamein dil Corv. Redactur ei il niev president dils students.

Il Tschespet 48 leventa gronda puorla

Il Tschespet 48 che cuntegn differents raquens da Theo Candinas leventa gronda puorla. Il punct culminont dalla polemica munta la refusaziun absoluta dil cudisch davart dils mistrals dalla Cadi (GR, 5-12-75). Quella posiziun effectuescha ina vehementa reacziun, seigi quei ella pressa romontscha (GR, 12-12-75), ni ella tudestga (Bündner Zeitung, 11-12-75). Era il Radio romontsch sefatschenta da quella caussa en «Nossa emissiuon» dils 10 da schaner.

La Societad retoromontscha ha quitaus finansials

A caschun dalla radunonza generala dalla Societad retoromontscha dils 6 da fevrer rapporta il president, dr. Gion Deplazes, sur dil prestau. Igl onn 1975 ein ils

faszichels 78 e 79 dil Dicziunari romontsch grischun cumpari. Igl ei in da meins che schiglioc. Quei deriva dil fatg ch'il stab da redacziun ei sesminuius da treis sin dus redactors. – Igl 88avel tom dallas Annalas, sco era il proxim ein dedicai al cauredatur partent dil DRG, dr. Andrea Schorta. Gronds quitaus caschunan las finanzas. Il Fondo nazional ei bein prompts da pagar ils engaschai al DRG, denton buca las expensas per las ediziuns. – Suenter las tractandas statutaricas plaيدا prof. W. A. Liebeskind davart «La minoritad dils Sorabs».

Repartiziun dils delegai dalla LR tenor principi da proporziunalitad

Ils 31 da schaner serimnan ils delegai dalla LR ad ina radunonza extraordinaria. Els han da tractar a fin la reorganisaziun dalla LR. La damonda da representaziun dils delegai – il crap da scarpetsch dalla davosa sessiun – ei gleiti stada liquidada, damai che la proposta dalla Renania sco dall'Uniun dils Grischs sebasava sil principi dalla proporziunalitad commensurada. La proposta dils Engiadines anfla il pli dallas vuschs. Ils delegai serepartan ussa sco suonda: Romania 18, Uniun dils Grischs 14, Renania 7, Uniun romontscha da Surmir 6, Societad reto-romontscha 5, Uniun da scripturs 5, Cuminonza radio romontsch 5.

La tractanda da sustener la pressa romontscha caschuna dapli discussiun, damai che la suprastonza dalla LR haveva proponiu dad era cumpigliar las gasettas privatas (Gasetta Romontscha e Fögl Ladin) en quei agid. La finala sedecidan ils delegai tuttina en favur dalla proposta dalla suprastonza. Il sustegn alla pressa che duei valer en emprema lingia sco indemnisaziun per translaziuns e lavur cultura-la secloma sco suonda:

Gasetta Romontscha e Fögl Ladin:	15 000. – frs.
Casa Paterna/La Punt:	10 000. – frs.
Pagina da Surmeir:	5 000. – frs.

Occasiuns romontschas

A caschun dalla sera litterara dall'Uniun romontscha da Sargans e contuorn prelegian Mariano Tschuor e Mario Capaul da lur ovas, ferton che Paulin Nuotclà conta entginas canzuns ch'el ha sez cumponiu.

Ils 7 da schaner plaيدا P. dr. *Ambros Widmer* el hotel Cristallina a *Mustér* sur dil tema: «Il lungatg romontsch en ses divers aspects».

Religiun

Niev cudisch da cant ecclesiastic

Igl εμπrem da december salva il Decanat sursilvan sia davosa radunonza digl onn. La gronda lavur digl onn 1975 munta puspei l'ediziun da scartiras liturgicas. Per 1976 eis ei previu dad edir il cudisch da cant ecclesiastic per il pievel «Alleluja» che remplazza la «Cecilia».

Cultura

Trun – Biala fatscha dil vitg

Il davos onns ha Trun renovau differentas casas dend era gronda atenziun al maletg exterior. Oz sepresentan specialmein il quartier entuorn Cadruvi e las casas sunter la via principala entochen alla Ferrera detg bein. Il pli impurtonts baghetgs restaurai en quei rudi ein la Casa Carigiet (restaurada 1972 tenor indicaziuns da Aluis Carigiet) e la Casa Tödi, renovada 1975 cun picturas exteriuras da Gieri Schmed (Cump. GR, 28-11-75).

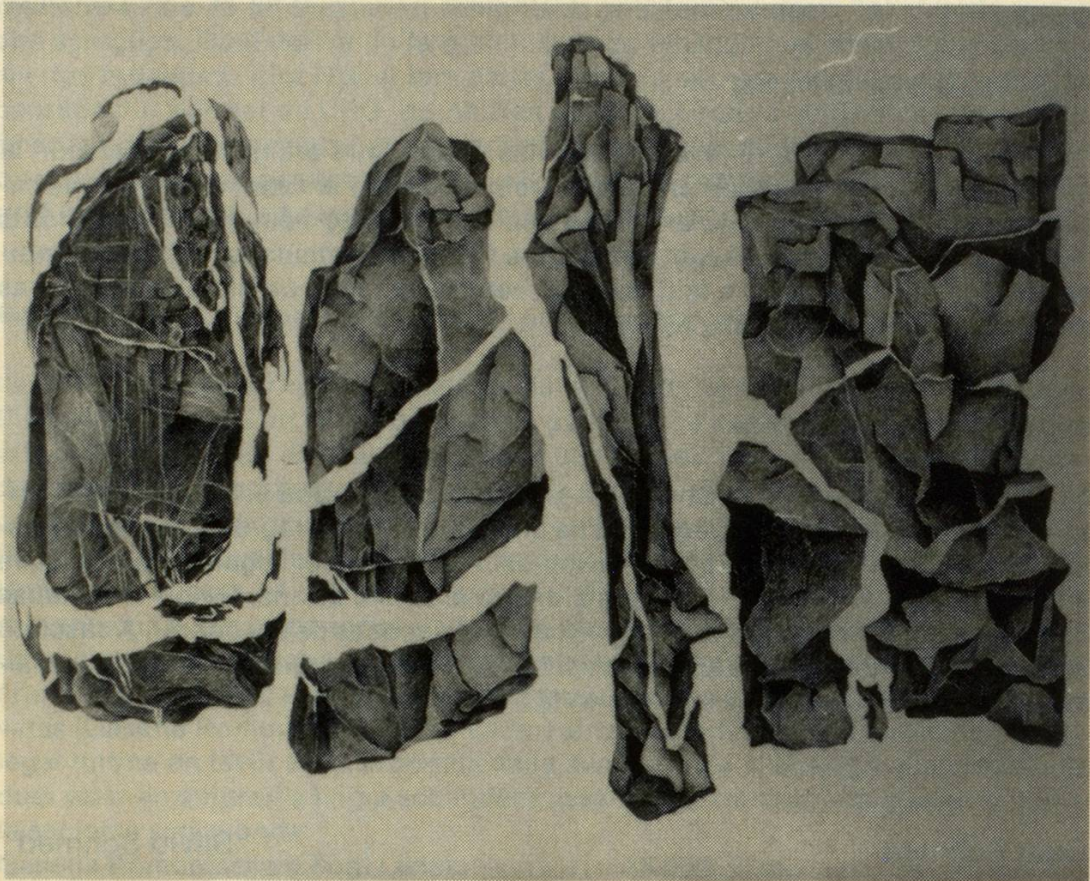
Stiva d'art sursilvan a Trun

Il 29 da november vegn la Stiva d'art sursilvan inaugurada ella Cuort Ligia Grischa a Trun. Ella dat suttetg ad ovras da picturs ord nossa regiun e dat era la pusseivladad ad artists dad exponer lur ovras. Aluis Carigiet regalescha alla Stiva d'art in maletg en ieli ed ils originals dils cudischs d'affons, ferton che Matias Spescha schenghegia treis maletgs ord diversas epocas da siu operar. A caschun dall'avertura exponan ils giuvens artists Gieri Schmed e Silvio Schmed lur mal-etgs (Cump. GR, 28-11-75 e maletgs en la Cronica).

Gieri Schmed

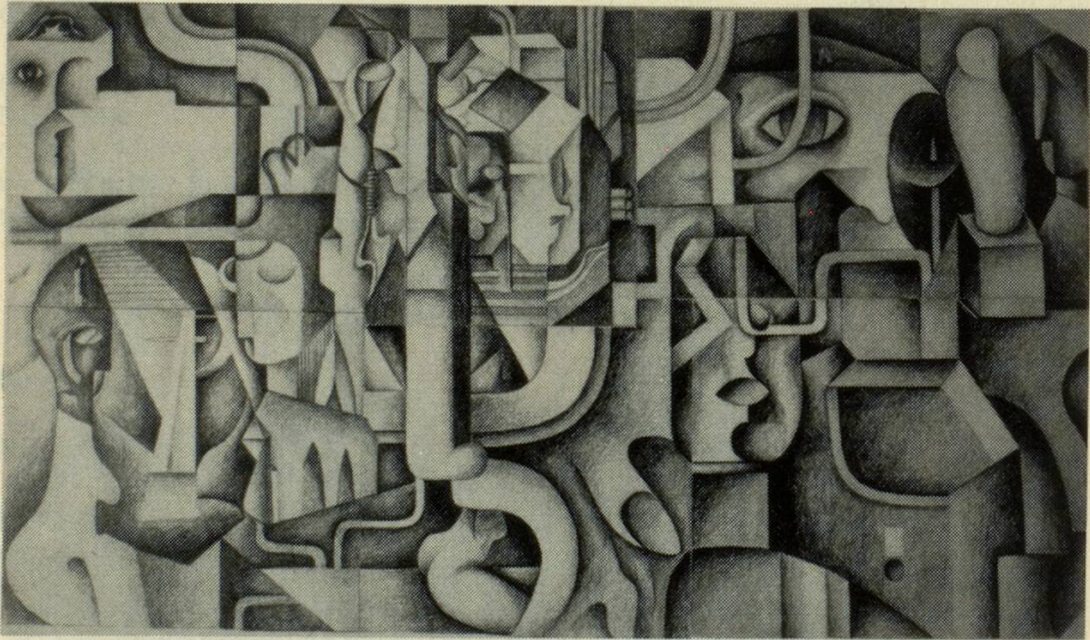
Silvio Schmed

Silvio Schmed: Ils quater portrets

Gieri Schmed: Impressiuns d'in marcau grond

Cant e musica

La *Musica militara sursilvana* dat l'emprena mesadad dil schaner in concert a Lumbrein, Sagogn e Sedrun. Dirigent ei Arnold Spescha.

Igl atun seconstituescha il *Chor mischedau sursilvan*. Il december/schaner dat el in concert sacral en plirs loghens dalla Surselva. Il niev chor stat sut la direcziun da Claudio Simonet, Mompé-Medel.

Ina nova uniun cantica vegn era fundada a Cuera, numnadamein il *Chor mischedau romontsch Rezia*. El secumpona digl anteriur Chor da dunnauns e mattauns Rezia e da novs commembers. Il chor numnau ha giu tochen dacheu ina stretga collaboraziun cun il Chor viril Alpina. Damai ch'igl ei buca stau pusseivel da survegnir in dirigent per omisdus chors, han ins stuiu encurir in'otra sligiazion. Il Chor Alpina sedecida da cultivar dad uss naven mo il cant viril. Havend il Chor Rezia negins aspects da subsister persuls sedecida el da fundar in chor mischedau.

Teater

Il *teater romontsch* survegn puspei calamita. Sedrun dat «Bernadetta, la sontga da Lourdes» (dad Alfons Vinzens), Curaglia «Las auas perpetnas» (translatau da Leo Pally) e Lags «L'emprena numera» (da Caspar Freuler e Gieri Vincenz). La gronda frequenza demuossa ch'il teater romontsch catta gronda atenziun.

La *Tribuna da teater da Domat* dat il drama «Il tradiment da Novara» era a Berna e Turitg, suenter esser sepresentada cun grond success igl atun vargau en plirs loghens romontschs.

All'entschatta digl onn dat la *Gruppa drammatica sursilvana* in musical romontsch, numnaus «Cumedia dils morts». Igl ei in arranschament musical dalla cumedia «Il docter per forza» da Molière, translatada en romontsch dad Alfons Tuor. Cumponist ei Armin Caduff. Il recav da quella representaziun va en favur dalla Canorta romontscha Turitg.

Fatgs socials

Formaziun per geniturs en Lumnezia

Igl atun organisescha l'Uniun da mummas Lumnezia seras da sentupada ed instrucziun per geniturs el Benefeci a Rumein. Prof. Theo Ott plaida sur dil svilup digl affon dad in tochen sis onns.

Niev president dalla Lispla

La radunonza da delegai dall'Uniun da giuventetgna dalla Cadi elegia ils 14 da december a Curaglia Armin Candinas sco niev parsura. El succeda ad Urban Caduff. La tractanda principala da 1975 ei la pastoraziun dalla giuventetgna ella Surselva. – L'entschatta digl onn abdichescha Pader Reto Camenisch sco preses.

La Micaro ei activa

La lavur dalla Missiun catolica romontscha Turitg egl onn 1975 stat el segn dalla Canorta romontscha. Il settember vargau organischescha ella in bazar che porta la summa da 31 000. – frs. Denton mauncan aunc 140 000. – frs. per finanziar il baghetg. Nuotatonmeins negligescha l'uniun romontscha buca sia ulteriura activitad. Ella sefatschenta dalla interrupziun dalla gravidonza, da gruppaziuns religiosas, jastras allas baselgias cristianas, mira maletgs da projecziun da Zaira (Africa) e suonda in referat sur da Sur Gion Cahannes. Il preses, Sur Giosch Albrecht, dat in cuors da romontsch per vischins da lieunga tudestga. Il tscheiver e seras da divertiment portan distracziun e recreaziun.

Scola

Sevgein

La vischnaunca da Sevgein concluda l'entschatta digl onn dad introducir puspei naven digl atun 1977 ina atgna scola primara, damai ch' il diember da scolars ei carschius considerablamein.

Nova scola professiunala a Glion

Per l'erecziun dalla nova scola professiunala a Glion conceda la Regenza grischuna la contribuziun definitiva. Ils cuosts, senza il sulom ch' il marcau da Glion metta gratuitamein a disposiziun, muntan a rodund 1,87 mill. frs.

Nova scola cun internat a Glion

Suenter che las soras dominicanas han baghegiu ils davos onns baselgia e claustra san ellas inaugurar ils 13 da mars ina nova scola cun internat. Quella remplazza la casa giu s. Clau. 12 scolastas instrueschan ver 170 scolaras primaras (7.-9. classa) e secundaras. Igl internat dat plaz a ver 70 mattatschas. Il niev baghetg che cumpeggia era ina halla da gimnastica ed in bogn cuvretg cuosta varga 10 milliuns che vegnan buca subvenziunai muort il character privat dalla scola.

Politica

Planisaziun locala

Ils 21 da december approbescha *Mustér* la planisaziun locala cun 678 gie encunter 355 na. Ils 25 da matg haveva il pievel fiers il project cun in pign surpli da 70 vuschs. Era *Ladir* accepta l'entschatta fevrer ina lescha da baghegiar e plans zonnals.

La Greina en discussiun

Ad ina radunonza communal a la fin digl onn accepta la vischnaunca da Sumvitg la suandonta resoluziun: «Ord vesta dalla protecziun dalla natira sefa il davos temps valer pli e pli fetg la tendenza d'impedir in implont electric ella Greina. Quei daventa senza far propostas concretas concernent ina indemnisaziun commensurada alla vischnaunca. La vischnaunca da Sumvitg sedistanziescha da quellas tendenzas e documentescha danovamein igl interess per ina erecziun d'in implont electric ella Greina.»

Grondas contribuziuns per migliuraziuns da vias

L'entschatta fevrer approbescha la Regenza il project dalla via d'untgida da Tavanas che cuosta rodund 18 milliuns frs. Per lavurs da correcziuns vid la via tras Mustér conceda ella in credit da 310 000. – frs. Era il project da migliuraziun dalla via denter Mustér e Sedrun vegn approbaus cun conceder in credit da 4 mill. frs. per 1976. Era vias da comunicaziun vegnan buca negligidas. Aschia ein las suandontas correcziuns vegnidas concludidas: Via atras ils vitgs da Vignogn e Lumbrein; via denter Lumbrein e Surin e la comunicaziun denter Sumvitg e Cumpadials.

Corporaziun da vischnaunca Surselva

La Pro Surselva ei vegnida fundada ils 15 d'uost 1967 sco uniun dil dretg privat. Per saver realisar differents projects, en special il concept da svilup e la dismessa da rumians, eis ei necessari da midar siu status giuridic. Alla entschatta digl onn han las vischnauncas da sedecider schebein ellas vulan entrar ella Corporaziun da vischnauncas Surselva. En general catta l'idea in bien eco. Numerusas vischnauncas concludan la participaziun, aschia ch'il diember da 35, necessari per la fundaziun, vegn contonschius. Tscheu e leu sefa denton ina opposiziun valer. Ils adversaris han tema d'ina centralisaziun memia gronda e d'ina repartiziun nunadequata dils cuosts. Aschia concludan Tujetsch e Vrin da buca daventar commembras dalla nova corporaziun. Medel, Sumvitg, Lags, Cumbel e Riein vulan spitgar cun ina decisiun.

Votaziuns

Palancau cantunal

Ils 7 da december fiera il suveran grischun la proposta da prolungir il temps d'uffeci da dus sin quater onns per deputai, derschaders circuitals, mediatur ed ufficials da stumadira e concuors cun 14 581 na encunter 13 682 gie. Perencunter accepta el la midada costituziunala (14 668 gie: 11 361 na) che fuss stada necessaria damai che la nova lescha prevedeva da surschar als cumins da stabilir il cuoz d'uffeci da ses mandats, quei che fuss iu encunter la costituziun vertenta. Quei resultat nunlogic seresulta per part dalla informaziun munglusa.

Resultats dalla Surselva

	Prolungaziun d'uffeci		Dretgs politics	
	gie	na	gie	na
Cadi	700	2018	1007	1550
Foppa	375	690	439	573
Lumnezia	416	843	465	648
Rueun	236	446	288	342

Ils 21 da mars accepta il Grischun tuttas treis propostas:

Revisiun dalla procedura civila: 21 274:11 808; dismessa da vehichels: 28 538:6 840; susteniment dil Tecnicum a Wädenswil per pomi-, viti- e horticultura: 19 312:907.

Resultats dalla Surselva

	Procedura civila		Dismessa vehichels		Tecnicum Wädenswil	
	gie	na	gie	na	gie	na
Cadi	1242	1607	1967	1211	996	2124
Foppa	710	458	928	308	633	577
Lumnezia	501	756	756	563	447	832
Rueun	234	395	401	276	241	409

Palancau federal

Ils 7 da december accepta il pievel svizzer il niev dretg da domicil cun 843 692 gie encunter 271 302 na. Tenor il niev artechel costituziunal astgan negins Svizzers vegnir bandischai d'in cantun dil qual els ein buca burgheis. Il cantun da dimora ha da segidar sch'in domiciliau vegn marschei dil maun public. Il resultat dil Grischun secloma: 19 908 gie: 7 090 na.

Il medem di vegn era igl artechel costituziunal davart l'economia d'aua approbaus cun 858 429 gie: 248 377 na. Il resultat dil Grischun: 17 348 gie: 9 350 na. Era la lescha davart duana per products agricols digl exteriur anfla il consentiment dils votants cun 586 155 gie: 541 419 na; Grischun: 17 527 gie: 10 590 na. Igl intent da quella lescha ei da schurmegiar ils products svizzers e cheutras garantir in per melli plazs da lavur.

Las votaziuns dils 21 da mars vegnan fiersas.

	Condecisiun		Cunterproposta		Taglia pli gesta	
	gie	na	gie	na	gie	na
Svizra	471 941	967 946	433 798	973 367	598 991	819 930
Grischun	8 493	25 173	11 751	21 204	14 040	20 261

L'iniziativa socialdemocrata che leva era schar dir in plaid ils luvrers ella direziun dalla fatschenta vegn fiersa perquei ch'ella mava memia lunsch. La cunterproposta dil Cussegl federal anfla denton era buca il consentiment, damai ch'ella era memia conservativa.

L'iniziativa dils Independents pertuccont taglias pli gestas en Svizra era memia centralistica per ch'ella sappi vegnir acceptada.

Economia

La Fabrica da ponn Trun en difficultads

Dapi 1974 ha la Fabrica da ponn Trun da sbatter cun difficultads finanzialas. La munconza da liquiditad daventa aschi gronda ch'ina sanaziun daventa necessaria. Ins preveda il sequent plan:

- Alzament dil capital dad 1 sin 2 milliuns francs.
- Reducziun dil capital vegl per 450 000.– frs.
- Agid dil maun public entras signar aczias egl importo da 750 000. – frs.
- Susteniment d'interessents privats (bancas ed auters) da 750 000. – frs.

Il Cantun segna aczias per 250 000.– frs., la vischnaunca da Trun per 400 000.– frs. Ils ulteriurs 100 000.– frs. spera la fabrica da survegner dallas vischnauncas dalla regiun.

Turissem

Ils 10 da schaner inaugurescha la *Societad da runals e sutgeras Péz d' Artgas* dus novs runals ell'Alp dado (Vuorz). In va dil Parli tochen las tegias dad alp, l'auter continuescha tochen sil fil Alp dado/Rubi.

Entschatta fevrer accepta la Regenza grischuna il project da surbaghegiada «*Vallada Nova*» sur *Degen/Vattiz*. Igl ei previu da construir ina retscha da casas da vacanzas sin in areal da rodund 300 000 m².

Projects da Glion en discussiun

Sur dil *Center medicinal a Glion* vegn aviert il concuors all'entschatta digl onn.

Ils 10 da mars organisescha il Cussegl dil marcau da Glion ina radunonza pertuccont ina *halla da fier*a a Glion. Ils meinis pertuccont quei project ein dividi, era tier ils purs.

Sport

Cuorsas naziunalas ed internaziunalas da skis sin nies territori

Ils 22 da fevrer realisescha il Club da skis *Vuorz* per la tierza ga in slalom gigantic internaziunal FIS per damas.

Ils 21 da mars organisescha il Club da skis *Sedrun* il campinadi svizzer da clubs en slalom. Da quella occasiun fan 30 clubs cun 160 concurrents part. Dils Grischuns ei il Club da Ruschein il meglier cun il tierz plaz (A. Maissen, G. Truog, R. Beeli, W. Nay).

La finala meina Lags atras il final dil Cup d'Europa ils 4 d'avrel.